

بروزترین و ابرترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

«الدّرُسُ الثَّالِثُ»

«عجائب الأشجار»

«استثناء» – «حصر و اختصاص»

ادات استثناء: جمله قبل از إلا کامل است.

إلا: حرفي است که به دو منظور بکار می رود :

ادات حصر و اختصاص: جمله قبل از إلا ناقص است.

۱- استثناء: خارج کردن چیزی یا کسی از حکم کلی جمله را گویند.

مستثنی: اسمی است منصوب (ـ) که بعد از إلا می آید و از حکم کلی جمله استثناء می شود.

*** (إلا) را از ادات استثناء می گویند و «جز یا مگر» ترجمه می شود.

مستثنی منه: اسمی است که در جمله قبل از إلا آمده و مستثنی از آن جدا می شود.

مثال: تذهب التلميذاتُ إلى المكتبة إلا فاطمة. (در این عبارت ، فاطمه «مستثنی» زیرا از حکم کلی جمله استثناء شده است، إلا

ادات استثناء و التلميذاتُ «مستثنی منه»، زیرا اسمی است که مستثنی از آن جدا شده .

ترجمه : دانش آموزان به کتابخانه می روند بجز فاطمه!

نکات :

۱- اگر جمله قبل از (إلا) کامل باشد ، یعنی تمام ارکان لازمه جمله در عبارت قبل از (إلا) وجود داشته باشد ، إلا ادات استثناء است و اسم پس از آن مستثنی و منصوب می شود و نقش به حساب می آید .

مثال: أعلنت نتائج المسابقات إلا واحدة منها: نتائج مسابقات اعلام شد جز یکی از آن ها!

به ارکان جمله دقت کن: أعلنت : فعل مجهول و نتائج: نائب فاعل و مرفوع ، پس جمله قبل از (إلا) ارکان اصلی را دارد، بنا بر این «واحدة» مستثنی و منصوب است . (ضمن اینکه «واحدة» از «نتائج» استثناء شده است.)

تذکرہ مہم: در تست کنکور مستثنی بیشتر دو چیز مد نظر طراحان سؤال می تواند قرار گیرد :

الف) استثناء بودن جملہ و تشخیص آن از حصر. ب) تشخیص مستثنی منه و خواستن نقش آن .

إختِرْ نفسكَ (١): عَيْنَ الْمُسْتَثْنَى وَ الْمُسْتَثْنَى مِنْهُ:

مثال : تکلمَ أَبِي عن جميع ذُكرياتِه، إِلَّا ذُكرياتِ الحرب المفروضة ! الذُّكريات : مستثنی و (جميع) ذُكريات : مُستثنی منهُ

ترجمہ : پدرم در بارہ همه خاطراتش صحبت کرد جز خاطرات جنگ تحمیلی !

..... ۱) يَنْجُحُ الطَّلَابُ إِلَّا الْمُتَكَاسِلُونَ مِنْهُمْ!

ترجمہ : ترجمہ :

..... ۲) قَبْلَ الْمَدِيرِ كُلَّ الْمَوْظَفِينَ إِلَّا شَابِينَ يَمْدُحُانِ نَفْسَهُمَا !

ترجمہ : ترجمہ :

..... ۳) لَا سَبَبٌ فِي نِجَاحِ الْإِنْسَانِ إِلَّا السَّعْيُ.

ترجمہ : ترجمہ :

در این موارد حتماً (إلا) ادات استثناء است :

۱- اگر جملہ قبل از (إلا) مثبت باشد (سؤالی یا منفی نباشد) ، «إلا» حتماً ادات استثناء است .

مثال : جاهَدَ الْمُقَاتِلُونَ إِلَّا جُنُدِيَّنَ مِنْهُمْ!
↓
جملہ مثبت استثناء مُستثنی

۲- اگر بعد از مستثنی ، حرف جر «من + ضمیر» بباید، إلا حتماً ادات استثناء است .

«لَا يَفْوُزُ النَّاسُ فِي حَيَاتِهِمْ إِلَّا الْمُجَاهِدِينَ مِنْهُمْ». (المجاهدين) حتماً المجاهدین مستثنی و «إلا» ادات استثناء است. زیراً بعد از إلا «منهم» آمده است. (ضمیر کم به مستثنی منه بر می گردد) .

۳- اگر در جملہ قبل از (إلا) کلمات «شيء، أشياء، أحد» باشد، إلا حتماً ادات استثناء است. و کلمات «الناس، كلّ - جمیع - بعض» بباید ، غالباً «إلا» ادات استثناء می باشد.

مثال : لَنْ نُرِيدْ شَيْئاً إِلَّا إِصْلَاحَ الْمَجَمِعِ. لِيَسْتَ الدُّنْيَا شَيْئاً إِلَّا خِيَالاً عَارِضاً. (إصلاح و خیالاً) مستثنی و شیئاً مستثنی منه می باشد.

۴- اگر از لفظ مستثنی مفرد یا مثنی یا جمعش در جملہ قبل از «إلا» آمده باشد، إلا حتماً ادات استثناء است،

مثال: ماسمعت خبراً هذا اليوم إلا الأخبار الاقتصادية! (مانند: حقیقت، حقایق/ طلاب؛ طالب / بلد؛ بلاد / زمیل؛ زمیلات / ...)

و یا همگروه لفظ مستثنی در جملہ قبل از إلا باشد (مانند : طعام و خبز)

خلاصہ موارد

اسلوب استثناء

يعني

مستثنی منه در جملہ

ذکر شده است!

۱- جملہ قبل از إلا مثبت باشد.

۲- وجود منهم، منا، منکم ، بعد از إلا یا (من + بین + ضمیر)

۳- وجود شيء، أشياء، أحد، الناس قبل از إلا

۴- هم لفظ و هم گروه مستثنی در جملہ قبل از إلا باشد.

۲- حصر و اختصاص:

اگر جمله قبل از (إلا) ناقص باشد یعنی یک نقشی در جمله ذکر نشود ، (إلا) حتماً برای حصر و اختصاص است.
مثالاً اگر فاعل از جمله قبل از (إلا) حذف شده باشد ، اسمی که بعد از (إلا) می‌آید ، محصور و فاعل می‌باشد. و اگر مفعول از جمله قبل از (إلا) حذف شده باشد ، اسمی که بعد از (إلا) می‌آید ، محصور و مفعول می‌باشد. و ...
در ترجمه جملات اسلوب حصر و اختصاص از دو روش استفاده می‌کنیم :

لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ
جز خدا را نپرسید . هر دو معنی صحیح است.

در اسلوب حصر می‌توان جمله را مثبت ترجمه کرد و یک لفظ «فقط یا تنها» در جای (إلا) آورده، دقت کنید که این لفظ «تنها یا فقط» در جای (إلا) قبل از محصور ترجمه شود.
مثال ۱: لَا يُسْمَعُ مِنَ الْحَدِيقَةِ إِلَّا أَصْوَاتُ الطَّيْوَرِ ! از باغ فقط صدای پرنده‌گان شنیده می‌شود.

توضیح: «يُسمع» فعل مجھول است ، پس «أصوات» محصور و نائب فاعل می‌باشد.

مثال ۲: لَا حَفِظُ فِي قَلْبِي إِلَّا اَسْرَارًا : فقط اسرار را در قلب حفظ مکنم!

جز اسرار در قلب حفظ نمی‌کنم!

توضیح: «احفظ» فعل و فاعل است ، پس «الاسرار» محصور و مفعول می‌باشد.

مثال ۳: لَمْ تَكُنْ هَذِهِ الْقَضِيَّةُ إِلَّا سِرِّاً غَامِضًا ! این قضیه فقط راز پیچیده ای است!

این قضیه جز راز پیچیده ای نیست !

توضیح: سرّاً: محصور و خبر است.

مثال ۴: لَا يُؤْذِنِي فِي فَصْلِ الصَّيْفِ إِلَّا الْهَوَاءُ الْحَارُّ ! در فصل تابستان فقط هوای گرم مرا آزارد!

توضیح: « يؤذني» فعل و «ی» مفعول آن است ، و جمله قبل از (إلا) فاعل ندارد . پس «الهواء» فاعل و محصور می‌باشد.

در حصر و اختصاص جمله قبل از (إلا) حتماً سوالی یا منفی می‌باشد.

*** «هل» و «إلا» = حصر : «اگر جمله قبل از (إلا) با «هل» آغاز شود ، اسلوب حصر می‌باشد. »

« هل جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ »: (الإحسان) محصور و خبر است. جمله با «هل» شروع شد.

*** اگر إلا برای حصر باشد ، با حذف کردن ادات نفی و استفهام به همراه (إلا) از جمله ، می‌توان نقشِ محصوری که بعد از إلا آمده را تشخیص داد . مثال : هل يُساعِدُنِي إِلَّا عَطْفَكَ؟! جمله بدون «هل و إلا» : يُساعِدُنِي عَطْفُكَ

فعل مفعول فاعل

پس «عطف» فاعل و محصور است : ترجمه: فقط لطف تو مرا یاری می‌کند! (مرا یاری نمی‌کند جز لطف تو!)

مهما : نتیجه: برای ترجمه حصر می‌توان ادات نفی و (إلا) را «فقط یا تنها» معنی کرد و جمله را به صورت مثبت ترجمه نمود . دقت کن که لفظ «فقط» حتماً در جای (إلا) ترجمه شود .

مثال : «**الطلاب ما شاهدوا في الصف إلا المعلم**». ← ترجمه با (إلا) : دانش آموزان در کلاس جز معلم را ندیدند ← ترجمه بدون (إلا) : دانش آموزان در کلاس فقط معلم را دیدند

نگاه تستی : در تستهای این مبحث نگاه اول شما به این باشد که جمله قبل از «إلا» مثبت است یا منفي یا سؤالی یا منفي بود ببینید از نظر معنی و نقش جمله قبل از «إلا» کامل است یا ناقص !

مثبت = اسلوب استثناء / منفي كامل = اسلوب استثناء / منفي ناقص = اسلوب حصر و اختصاص

تست :

«صدریه ۹۵»

- ۲) لا يجد الإنسان في خلقة هذا العالم إلا الحكمة!
۴) يبدأ أفراد هذه الأسرة عملهم صباح الباكر إلا اثنين منهم!

«بدریه ۹۵»

- ۲) ما نال منه إلا من ترك الحرص!
۴) ما أرجوه إلا تتبع هذا المنهج!

- ۲) ما وصفت الطبيبة لى إلا الاستراحة الكافية!
۴) تنجحون في سبيل العلم إلا المتکاسلين منكم.

۱- عین الحصر و الاختصاص : (غير صورت سؤال)

- ۱) أعطى المحسن طعامه إلى الفقير إلا قليلاً منه!
۳) نجح التلاميذ في دروسهم إلا الذين لم يدرسوا جيداً!

۲- عین ما ليس من أسلوب الاختصاص : (غير صورت سؤال)

- ۱) لا ينقض صيداً إلا المبادرون مع الفجر!
۳) لا يغتنم قدر صفو الماء إلا الظمان!

۳- عین ما فيه المستثنى منه:

- ۱) لايساعدنا عند الشدائد إلا الله.

- ۳) ما قيل عنك في المدرسة إلا الثناء.

۴- عین المستثنى منه يختلف من حيث محل الإعراب :

- ۱) رجعنا من هذه الرحلة الطويلة إلى بلدنا إلا أخي الأكبر!
۳) ما شاهدنا ورقة على الجدار إلا إعلاناً عن الامتحانات!

۵- عین الصحيح عن الترجمة :

- ۱) الذين تذوقوا مر الحياة لا يستسلمون أمام الصعوبات إلا الضعفاء منهم ! : فقط ضعيفانی که تلخی زندگی را چشیده اند مقابل سختیها تسليم می شوند.

- ۲) لن ينجح الطالب في دروسهم إلا الدؤوبين في أعمالهم و دروسهم! : فقط دانش آموزان فعال در کارها و درسها ییشان موفق می شوند.

- ۳) ما تعرف على حقيقة الحياة إلا صاحب الأخلاق الحسنة! : فقط صاحب اخلاق پسندیده با حقیقت زندگی آشنا شده است.

- ۴) قد شعرت بأن الناس يعانون التكاسل إلا قليلاً منهم ! احساس کرده ام که فقط کمی از مردم از تنبیلی رنج نمی برند.

پاسخ تشریحی

- ۱- گزینه(۲) : با یک نگاه ساده پاسخ مشخص می شود : در گزینه های (۱و۳و۴) جمله قبل از «إلا» مثبت است، پس حتماً اسلوب استثنای باشند، ضمن اینکه در جملات (۱و۴) بعد از «إلا» منه و منهم آمده و نشانه استثنای بودن جمله هستند. اما گزینه (۲) : جمله قبل از «إلا» هم منفي است و هم ناقص است یعنی مفعول ندارد و مفعول جمله رفته بعد از «إلا» پس إلا اسلوب حصر است. ترجمه : انسان در خلقت این جهان فقط حکمت را می یابد.

۲- گزینه(۴) :

در گزینه (۴) **إلا** وجود ندارد بلکه (**أن + لا**) هست که به صورت **«ألا»** نوشته شده است. راه مهمی که فهم این موضوع را ساده می کند، وجود فعل مضارع بعد از **ألا** و از طرفی ترجمه عبارت است: آنچه از تو خواهش دارم این است که از این روش پیروی کنی! گزینه های دیگر ۱- جمله قبل از **إلا** فاعل ندارد، پس حصر است: فقط شتاب کنندگان به هنگام سپیده دم موفق به شکار می شوند. ۲- جمله قبل از **إلا** فاعل ندارد، پس حصر است: فقط کسی که حرص و طمع را رها کرده است به آرزو هایش می رسد. ۳- ارزش گوارایی آب را فقط تشنہ غنیمت می شمارد.

۳- گزینه(۴) :

اگر دقت کنید جمله قبل از **إلا** در گزینه (۴) فقط مثبت آمده، پس حتماً اسلوب استثناء می باشد. (ضمن اینکه آخر جمله **«منكم»** آمده که نشانه اسلوب استثناء است.)
گزینه های دیگر : ۱- جمله منفی است و قبل از **إلا** فاعل نیامده است (ناقص): فقط خداوند هنگام سختی ها به ما کمک می کند.
(**الله** : فاعل و محصور) ۲- جمله منفی است و قبل از **إلا** مفعول نیامده است (ناقص): پیشک برای من فقط استراحت کافی را تجویز نمود. (الاستراحة : مفعول و محصور) ۳- جمله منفی است و قبل از **إلا** نائب فاعل نیامده است. «قیل» فعل مجھول است و نائب فاعل می خواهد. (جمله قبل از **إلا** ناقص) : در مدرسه درباره تو فقط خوبی و ستایش گفته شده است. (الشَّاءُ : نائب فاعل و محصور)

۴- گزینه(۱) :

سؤال نقش مستثنی منهی را می خواهد که با سه گزینه دیگر فرق کند، پس هر چهار گزینه اسلوب استثناء هستند و فقط باید مستثنی منه پیدا کنیم و نقش را تشخیص دهیم. (در گزینه (۱) مستثنی منه فاعل و در بقیه گزینه ها مفعول است).
گزینه ها : ۱- أخى از ضمير **«نا»** که فاعل است، استثنای شده است. ۲- أشياء: مستثنی منه و مفعول است. (مظلة : چتر) ۳- إعلاناً: مستثنی، از **«ورقة»** که مفعول است، استثنای شده است. ۴- بعض العلوم از العلوم که مفعول و مستثنی منه است استثنای شده است.

۵- گزینه(۳) :

اگر دقت کنید تمام جملات با **«فقط»** و به صورت حصر ترجمه شده اند در حالی که در پایان جمله (**او**) **«منهم»** آمده ، پس نمی تواند حصر باشد که با **«فقط»** معنی شوند. گزینه (۲) هم اسلوب استثنای هست زیرا **«اللَّوْبِينَ»** از **«الطلَّاب»** استثنای شده است، پس با فقط معنی نمی شود. ضمن اینکه فعل جمله آینده منفی است. (موفق نخواهند شد). در گزینه (۳) جمله قبل از **إلا** منفی و ناقص است و فاعل جمله رفته بعد از **إلا**، پس اسلوب حصر است و می تواند با **«فقط یا تنها»** ترجمه شود.

بروزترین و ابرترین
سایت کنکوری کشور

WWW.KONKUR.INFO

